G. DIAMANDY

4

ROMÂNIA

ȘI

CONFLICTUL EUROPEAN

BUC
TIPOGRAFIA PROFES
9. — STRADA

BIBLIOTECA
Unicul depozit de Cărți Românești
76 Greenwich St. New York, N.Y.
Agenție de vapoare și trimiteri de bani.
ROMANĂ

G. DIAMANDY

ROMÂNIA

ŞI

CONFLICTUL EUROPEAN

BUCUREŞTI
TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIM. C. IONESCU
9. — Strada Câmpineanu. — 9.
1914

20-54281

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/romaniasiconflic00diam

Socot că în aceste momente ar trebui înlăturate discuţiile menite cu sau fără voia noastră să destrame, să fărămiţeze sufletul român, căruia i s'ar cuveni să-i păstrăm cea mai închegată unitate.

Din nenorocire, s'au început prin presă campanii cari nepornind din sentimente, au căpătat gravitatea agrementelor gândite, formând un început de doctrină indiscutabilă şi cu efect prelungit a politicei noastre externe.

Astfel, acei cari ca şi mine au alte păreri decât ale amicului meu d-l C. Stere, de pildă, pot fi luaţi drept sentimentali fantezişti, iar cei cari ar împărtăşi părerile şefului clubului liberal ieşean drept doctrinari pozitivi ai atitudinei internaţionale a României.

Dela început voiu spune că aceste rânduri nu sunt scrise nici din simpatie, nici din ură pentru vre-una din grupările în conflict.

Am destul simţ al răspunderei, pentru ca simpatiile mele personale să cedeze elementelor de

judecată rece. Nu voiu privi chestiunea nici ca francofil, nici ca germano sau slavofob. Voiu cântări interesele actuale ale României şi situaţiunea ţărei mele faţă de situaţiile internaţionale viitoare, considerând toate ipotezele posibile.

* * *

Raporturile noastre au fost rezervate faţă de Ruşi şi comprimate faţă de Austro-Ungaria.

Neiertata greşală, comisă de Rusia după Plevna, a stabilit o atmosferă de jignire şi de bănuială în opinia publică, iar în lumea oficială răpirea Basarabiei a întărit credinţa că Rusia urmăreà cu încăpăţânare mersul înainte spre Constantinopol.

De acì o groază de Panslavism, care nu-şi puteà ajunge ţelul, decât trecând peste cadavrele României şi Bulgariei.

Astfel s'a întărit teoria franco-engleză dela 1856 a Panslavismului şi a opunerei energice ca Marea Neagră să devie un lac rusesc, sau ca Ruşii să mai poată face cuceriri în Europa.

Această teamă a fost întru câtva justificată prin nedibăcia agresivă câte odată a diplomaţiei ruseşti. Hitrovo a lucrat în contra Rusiei mai mult decât toţi diplomaţii fostei Triple-Alianţe.

Opinia publică română, de o nepăsare descurajatoare în materie de politică internă, posedă o intuiţie, un instinct de o agerime rară,

îndată ce e chemată să se pronunțe în o problemă internațională.

Poporul român «pățit» se fereà de Ruși...., dar urà pe Unguri.

Și acì se cade să spunem că în timpuri normale s'a făcut totdeauna o mare deosebire între Germania și Austro-Ungaria. N'a fost ură împotriva Berlinului. Regele Carol, prin purtarea lui, atenuà asprimea germană.

Nimeni însă nu-și făceà iluzia că Germania ar fi avut vre-o dragoste particulară pentru țara noastră. Se știà prea bine că împrumutam bani dela Berlin și că-i înapoiam sub forma comenzilor pentru materialul de răsboiu. Nici din memoriile Regelui, nici din ale vre-unui însemnat bărbat german, nu rezultă o solicitudine particulară pentru România din partea diplomației depe malurile Spreei. Eram însă utili ca un obstacol Rusiei și ca o excelentă clientă.

Mai mult, memoriile Regelui nostru mărturisesc multe amărăciuni și greutăți. Iar azi, când ni se șoptește că manifestații pentru Francia ar puteà să ne coaste mult și ni se spune că Bismarck a convenit la răpirea Basarabiei, ca să ne deà o lecție, pedepsindu-ne pentru manifestațiile francofile dela București și Ploești, zâmbim. Bismarck voià să fie plăcut Rușilor, de cari se temeà și cu cari, din motive de politică internă și externă, a cochetat necurmat.

De altfel, odihnitul Cancelar aveà adâncă oroare de popoarele cari neavând baionete des-

tule, n'aveau oase, şi deci trebuiau înghiţite, spre simplificarea hărţei Europei şi limpezirea situaţiunei diplomatice.

Cei slabi erau făcuţi pentru cei tari şi cei mici pentru cei mari. Cam aceasta erà concepţia lui în raporturile dintre State.

Germania însă nu puteà uità că Românía aveà pe tronul ei un Hohenzollern şi că crà «la barre de fer» împotriva Rusiei.

Când a isbucnit al doilea răsboiu balcanic, Germania ne-a susţinut cu energie şi cu lealitate. Aceasta s'a aflat acì şi vaza imperiului a crescut în chip simpatic. Nu e locul să cercetăm cauzele pentru cari am fost susţinuţi la Berlin, pe când eram înşelaţi de Viena şi Buda-Pesta. Destul să spun că faimosul sfat dat Austriei de Germania după 1866 «Drang nach Osten» a împins Austria atât de mult spre Răsărit, încât s'a desorbitat, ca să zic aşà, de centrul de influenţă germană, devenind o monarhie slavă, cu o clasă stăpânitoare şi biurocratică germană.

Raporturile chiar dintre cele două imperii nu mai aveau intimitatea de altădată. Anexarea Bosniei şi a Herţegovinei n'a fost pe placul Germaniei, care şi-a susţinut însă aliata cu cea mai desăvârşită bună credinţă.

Oricât ar dispreţuì diplomaţii opinia publică, ea are pe nesimţite o adâncă înrâurire asupra chiar factorilor diriguitori naţionali, fie şi în un imperiu ca cel german. Acolo domneşte ura a tot ce este slav, rus, ceh, bulgar, sârb sau polon.

Orice încercare de acomodare a monarhiei dualiste cu elementele slave, erà considerată la Berlin ca o concesie şi o scădere a elementului germ man. Erà deci firesc ca în răsboiul balcanic, Turcia şi România să primească ordine din Germania, iar Bulgaria dela Austriaci, chiar şi în timpul conflictului nostru cu Bulgaria. Că ei au primit la început şi dela Ruşi, nu ne miră. Până aproape de intrarea noastră în acţiune, nici Parisul, nici Petrogradul nu ştiau ce se uneltise între Sofia şi Viena. Oricum, Germania *în un echilibru european,* ne puteà fi de folos.

Raporturile noastre cu Austro-Ungaria sunt cu totul de altă natură.

Să-mi fie îngăduit să reproduc acì părerì expuse acum câteva luni, fără nici o intenţie de profeţie [1]).

«In vremurile din urmă, oamenii politici austro-ungari, cum şi presa de peste Carpaţi, s'au îndeletnicit cu intenţiile României. Dacă unele organe au spus adevărul, cele mai multe ne-au tratat de ingraţi.

S'au rostit cuvinte ameninţătoare. Pentru nepărtinitori lipsa, nu zic de prietenie, ci de curtenie a acelor ziare, contrastează cu tonul cuviincios al presei române.

Lăsând la o parte aprecierile asupra tonului, voim să lămurim cari sunt relaţiile de *forţe* şi

1) „Bilanţul austro-ungaro-român" din „Universul", 6 Maiu 1914.

de *amiciție, necesare* dintre Austro-Ungaria și România.

Care din aceste două State are mai evidentă nevoe de sprijinul sau chiar de neutralitatea binevoitoare a celuilalt ?

Dela început trebue eliminată propoziția din urmă.

In cazul unui conflict armat, prin interesele politice, ca și prin poziția lor geografică, nici unul din Statele citate nu va puteà rămâne neutru.

Politica neutralității «oricum» și «până la sfârșit» e posibilă Elveției sau unui Stat mare, în măsură să-și apere cu armele neutralitatea. În vremurile moderne, cu mijloace de atingeri repezi: telegraf, telefon, automobil, transporturi pe mare sau căi ferate, aeroplane, neutralitatea e o imposibilitate, fiindcă nimeni nu poate îngăduì să aibă în spate un necunoscut.

Vai de neutri!

Între monarhia dualistă și România, în caz de conflict, nu pot fi decât relații între aliați sau relații între adversari.

Din punctul de vedere al exportului, Austro-Ungaria respiră prin Adriatica și pe Dunăre prin Marea Neagră.

După cum am arătat, când a fost vorba de Albania, în Adriatica, vecina de peste Carpați, poate fi prea ușor «îmbuteliată», cum se zice în termeni de marină, fie de Italia, fie de alte flote.

Eşirea în Mediterana sau operaţiuni uşoare în Marea Neagră, pot fi oprite prin flota dunăreană a României, iar la larg prin flota rusă.

De aci sforţările Austriei, spre a prinde un port pe coastele Albaniei, acum mai ales, când accesul la Salonic e amânat, ca să zic aşă.

Dacă politica maritimă a Austriei poate fi primejduită şi — până la un punct — în neputinţă de aprovizionare îndelungată, apoi desfacerea produselor sale industriale poate fi periclitată în proporţie considerabilă.

Ar fi de ajuns un războiu vamal între Viena şi Bucureşti, pentru ca oprirea exportului austriac în România, şi într-o câtva în Orient, să aducă pe pieţele de dincolo dezastre financiare cu urmări grave pe terenul politic şi social.

Azi încă, România e o excelentă piaţă de desfacere a industriei şi manufacturei austro-ungare. In cazul unui războiu vamal, se vor închide fabricile, mii de lucrători vor rămâne pe drumuri, şi pe lângă o criză a numerarului, Austria va avea de suferit şi o criză socială.

Poate pătimi ţara noastră într'o asemenea ipoteză? Hotărît că nu. Ţară agricolă, România exportă prea puţin peste munţi. In ce priveşte importul nostru, Austria nu-l poate împiedică, nici pe mare, nici pe uscat.

Anglia, Italia, Rusia, Francia şi mai ales Germania, vor înlocui în totul mărfurile şi articolele austriace, iar pe lângă această îndestulare, ca şi în primul nostru războiu vamal, industria Ro-

*

mâna va căpătă o încurajare și un avânt neașteptat.

Iată cum în aceste vremuri de democrație, un Stat mic ca România, n'are a se teme de politica economică a unei mari Împărății.

Să considerăm problema relațiilor austro-române în vederea unui conflict armat, astfel cum s'a spus în presa și în delegațiunea austriacă.

În această ipoteză, România va fi aliata Rusiei, a Serbiei, dacă nu și a altor țări.

De luăm o hartă, vedem că Austria, dela faimosul triunghiu nord-estic, până la Marea Adriatică, are câteva mii de kilometri de graniță de apărat, împotriva armatelor de invazie.

Cunosc obiecțiunea tactică și politică: intervenția Germaniei. Las' că Germania se va ocupă în deosebi de Francia, de Anglia, dar ciocnirea cu Austria poate fi repezită înaintea unei intervenții decisive a armatelor germane.

Oricâte întăriri va ridică Austria, ea se va ruină, înainte ca ele să poată alcătui un sistem de neînvins.

Să mergem cu logica mai departe.

Admit ca Austria să iasă învingătoare.

Ce poate pierde România?

Anexarea la monarhia cosmopolită a unui stoc de aproape 8 milioane de Români, pe lângă cele 4 milioane aflătoare azi în imperiul Habsburgilor, ar fi să se dea elementului Român precă-

dere în Ungaria. Austria s'ar transformă într'o confederaţie slavo-româno-maghiară, din care elementul german ar lipsi, el căutând alt centru de închegare, iar elementul maghiar ar fi la discreţia Românilor mai ales. Cu alte cuvinte, mâncatul ar fi mai tare decât mâncătorul.

Păstrând proporţiile, acelaş lucru s'ar întâmplă cu o ciuntire a Regatului nostru.

Iar despre vre-o robire economică, ea ar fi trecătoare, cum vremelnică ar fi şi îngenunchiarea României.

In curând vom arătă de ce.

În urma unei căderi a Austriei, lucrurile se schimbă, bine înţeles cu totul în folosul României şi nu mai e nevoe să ne întrebăm ce stindard va fâlfâi pe vastele teritorii ocupate de Români. Acele ţinuturi făceau de altfel parte din masivul daco-roman.

Că Rusia se va întări şi ar primejdui România, se poate. Dar ce ar însemnă Tara noastră, dacă elementele româneşti de peste graniţă ar fi desnaţionalizate ?

Politicianii dela Pesta şi dela Viena trebue să ştie că Austria nu poate există fără România. Spunem aceasta fără îngâmfare, ci cu statistica şi cu harta sub ochi.

In caz de dispariţie a Austriei, — fără să mă întind asupra acestei ipoteze dureroase, — România va găsi în Europa, în spiritul vremei şi mai ales în propriile sale puteri, mijloace de re-

zistență împotriva unei eventuale politici de cotropire.

Oricât s'ar întări colosul, îndată ce va depăși prea mult granițele **etnice** ale rasei sale, el va păși pe urmele Turciei sau ale Austriei.

In această formulă, utopic eri, găsesc asigurarea fără greș a unui viitor frumos pentru Statul român.

In orice caz, asupra marilor noștri vecini avem această superioritate rodnică: *unitatea națională*.

Acest factor pus în evidență politică și tactică e o cucerire a ideilor democratice. Se democratizează raporturile dintre State, egalizându-se întru câtva. Ideia de drept la viața internațională e o noțiune de justiție omenească tradusă într'un principiu politic.

Din punctul de vedere care ne preocupă, acela al relațiilor de forță, între Austria și România, bilanțul pe această chestie e cu totul în exclusivul avantaj al Regatului.

Elementul român din Ungaria e pavăza elementului român liber.

Iată dece oridecâteori va fi vorba de puterea de peste munți, vom înlătură formula convențională: «politica externă a monarhiei față de România nu poate fi condiționată de politica internă a Ungariei față de naționalități».

Formulele n'au înlăturat nici odată realitățile vieței. Această *necondiționare* ca și *statul*

quo, sunt adevăruri până când necesitățile politice le trec în rândul erorilor.

Din nici o latură a chestiunei noastre de ființă ca stat independent, nu stăm mai prejos de Austria. Iar de ajutorul necondiționat al Vienei nu atârnă, nici integritatea noastră teritorială nici cea etnică, la care ținem cu îndârjirea stăruitoare cu care ținem la cea dintâi.

Maghiarii să lovească în partea neamului nostru, supus lor. Închisoare, calomnii, prigoniri, insulte și încercări violente de desnaționalizare, — toate le sunt îngăduite până ce, într'un fel sau altul, le vom împiedică.

Dar admițând formula neintervenirei, astfel de purtări din partea conducătorilor unguri nu-i îndrituesc să ne ceară prietenia sau sprijinul.

Existența neamului nostru atât de mărunțit ne silește la o neadormită veghere pentru nestîrbirea lui. Și când presa ungară ne spune că relațiile dintre noi nu pot fi înrâurite de situația naționalităților, se pune pe un teren fals, vede greșit și trage concluzii așișderea.

Ca să putem aveà într'adevăr legături intime cu monarhia dualistă, trebue ca Românii de peste munți să fie tratați în totul la fel cu Maghiarii.

Imprejurări trecătoare pot mascà atare preocupare de rasă, ele n'o pot dà uitărei.

Și ca să încheiem, din cele spuse reiese limpede că un Stat poliglot cu stări conflictuale de rasă e mai slab decât un Stat unitar.

Politica externă activă a Austriei va fi de azi

înainte condiționată de politica naționalităților sale.

Spre a face un războiu, Austro-Ungaria va aveà nevoe de consimțimântul naționalităților din monarhie [1]).

Dacă cele spuse în articolul de față sunt adevăruri, România este sau nu factorul determinant în existența Austriei ? Când vecinii noștri se vor convinge de acest adevăr, vom aveà raporturi excelente cu ei, căci vorba francezului «Răfuelile bune păstrează prietenia".

Dacă dar ni se obiectează că nu putem schimbà politica noastră externă tradițională, voiu răspunde că tradițiile în politica internă sau externă se respectă întrucât situații noui nu creiază tradiții noui. Statul quo e bun până când e dărîmat de momente cari tind sau fixează un alt Statu quo. O pildă. Anglia și Francia se dușmăneau de secole: o tradiție. Anglia și Francia au denunțat Europei primejdia panslavistă: altă tradiție. Azi Anglia, Francia și Rusia merg împreună. Mâine această alianță va devenì tradițională, până când în lipsa unei revoluții sociale se vor întâmplà alte evenimente.

Tradiția «română» contra Rusiei de fapt n'a fost a noastră dela început, ci a Europei apusene. Noi n'am fost contra Rușilor decât atunci

1) Bine înțeles un războiu pe socoteala proprie.

când încercările lor de cotropire ne-au silit politiceşte să ne opunem împotriva desfiinţărei noastre. Faţă de noi, e incontestabil că Ruşii n'au avut totdeauna atitudinea cuvenită. Greşala din 1878 a fost un act de imoralitate internaţională şi ne-a îndurerat, cu cât aveam o conştiinţă naţională.

Azi se pune întrebarea: Rusia mai urmăreşte visurile de altădată? Rusia râvneşte încă stăpânirea Constantinopolei? Râvnind mai poate realizâ ?

Pentru că răspunsul de dat îmbrăţişează însuşi obiectul acestei broşuri, nevoiţi suntem să examinăm mai departe atitudinea posibilă a României.

Patru sunt ipotezele cari se pot ivì.

Interesele României cer :

I) Ca să mergem contra Ruşilor pentru realipirea Basarabiei.

In acest caz :

a) Putem eşì biruitori ;

b) Putem fi învinşi.

II) Pentru realizarea integrală a unei Românii mari — minus Basarabia — (ce nu e încă dovedit), declarăm războiu Austro-Ungariei.

In acest caz :

c) Biruim ;

d) Suntem învinşi.

* * *

In specia I) acei cari se tem de Panslavism şi cari cred că el e o reală, cumplită şi imediată primejdie, nu-şi dau seamă că armata română, chiar alături de forţele germano-austro-ungare nu e în măsură să distrugă Panslavismul în înţelesul expansiunei şi evoluţiei rasei slave.

Prin victorie s'ar puteă oprì expansiunea până ce evoluţia însăşi a Rusiei să facă din poporul rus un tot complect civilizat, neprimejdios pentru Europa ?

Aceasta iarăş mi se pare o eventualitate foarte ipotetică, întrucât organizaţia capitalistă, financiară şi economică a grupului germano-austro-maghiar nu e în stare să ruineze nici finanţele, nici exportul rusesc.

Ce îmi dă siguranţa că *până la urmă* Tripla Înţelegere va învinge, e că Anglia mai ales poate înfometă şi ruină Germania, prin blocarea riguroasă a coastelor germane, chiar dacă milităreşte Francia va fi învinsă.

Cheia vieţei economice a întregei Europe e în paza cuirasatelor engleze. Unde va fi Anglia, acolo va fi victoria, pentru simpla raţiune că Anglia e stăpâna importului şi exportului european.

Se poate dar ca Rusia să fie învinsă, ea nu va fi sdrobită. Viitorul e al ei. Şi atunci mă întreb, care va fi situaţia noastră în ziua răfuelii? Iar dacă am luà şi toată Basarabia prin arme, cât timp o vom puteà păstrà împotriva unei ţări tinere, în plină evoluţie, având de partea ei Fran-

cia și Anglia, solidarizate prin egemonia germano-maghiară?

Se spune că Germania și Austria s'ar gândi la crearea unei Polonii mari — sub un Hohenzollern — că între România mărită prin Basarabia și Rusia, s'ar creă un Stat nou, Ucrainia, Stat-tampon, tot sub un Hohenzollern — și în fine că Ungaria sub alt Hohenzollern, ar puteà oferì elementului român oarecari garanții culturale.

Deși e vorba de «se zice» și «după informațiile mele», totuși fiindcă aceasta se șoptește de bărbați serioși, să discutăm valoarea pentru noi a unei atari remanieri a hărței Europei.

Dacă Germania iese învingătoare, ea va luà Rusiei cel puțin Estonia și Finlanda, locuite de elemente germanice.

Admițând ca să se reconstitue Polonia mare, și cu anume jertfe din partea Germanilor, această Polonie foarte industrializată, va caută o eșire la mare.

Baltica va ii în mâinile Germaniei, iar Marea Neagră în a tarmurenilor. Polonia va căutà eșire peste noi, cu sau fără voia noastră, ca în evul mediu, afară doar dacă Germania nu o va silì să intre în un Zollverein, în care desigur vom fi obligați să intrăm și noi. Atunci vom fi din punctul de vedere economic, o colonie germană. Polonia, fără mare ne va fi dușmană. Ea va fi mai tare decât noi.

Un regat al Ucrainiei las că mi se pare o ciu-

dată fantezie, dar, în fine, acest regat de aproape 40 de milioane de locuitori a fost şi el crescut în ideile de preamărire ale rusismului. Şi stăpânirea Constantinopolei e o poftă care îl va frământă ca şi pe Ruşi. Sub un Hohenzollern, visul constantinopolitan va fi o ispită realizabilă. Dar în toate cazurile, Polonia mare, Ucrainia mare, nu sunt tot State slave ?

Statele de aceeaş rasă, îmbucătăţite pentru consideraţii diplomatice, se vor înţelege între ele când cauzele despărţirei vor fi dispărut, sau când spiritul confederativ — bazat pe drept, nu pe siluire — va fi devenit un dogm în politica europeană.

Deci din punctul de vedere al înlăturărei primejdiei definitive a Panslavismului, acţiunea noastră, chiar în ipoteza de învingere a Rusiei, nu compensează neajunsurile unei asemenea politici de agresiune împotriva grupului franco-anglo-rus.

* * *

Dacă presupunem că suntem învinşi, lucrurile se simplifică în chip nenorocit. Vom fi la discreţia învingătorilor şi poate cruţaţi întru câtva de Anglia şi Francia, căci un asemenea războiu n'ar fi răspuns sentimentului opiniei publice.

*

Din contra, voim ca România să fie întregită prin incorporarea Bucovinei, a Transilvaniei, Maramureşului, Crişanei, Temişanei şi Banatului? Aceasta nu se poate realizà decât în dauna Austro-Ungariei, prin un războiu victorios.

Putem afirmà fără frică de desmințire, că persoane foarte autorizate au garantat în numele guvernelor lor stăpânirea Tărilor locuite de Români, în cazul unei acțiuni victorioase împotriva Austro-Ungariei.

A ne întrebà până când vom stăpâni aceste țări luate prin violență de sub jugul austriac, nu are rost, întru cât monarhia dualistă învinsă va fi sfârşită pentru vecie. A crede că Tripla Înțelegere, după victorie, va păstrà vicața Austro-Ungariei, dușmana ei şi autoarea aparentă a războiului actual, e o copilărie sau rea credință.

Austria va plăti în cazul cel mai bun tot ce va pierde Germania pe alte fronturi. De vom fi învinşi, am spus-o în articolul reprodus din «Universul», Austro-Ungaria, care nu are forțe asimilatoare, nu ne va cucerì, ca în loc de patru milioane să fim douăsprezece. Probabil că va luà Basarabia pe seama ei, ca să ne înconjure din trei părți, va stăpânì gurile Dunărei, ne va robì economiceşte şi va dà Bulgariei Dobrogea. Toate aceste nenorociri însă au acelaş caracter de provizorat, pe care îl are însăş existența Statului de peste Carpați. Învinsă sau învingătoare, zilele sau anii Austro-Ungariei sunt numărați.

Şi după cum nu suntem de părere să legăm soarta României de cadavrul turc, tot astfel am greşi dacă am atârnă soarta românismului de cadavrul austriac.

Dar această constatare nu înseamnă că la desmembrarea fatală a Austriei vom fi comoştenitori în toate cazurile, chiar dacă am fi contra Triplei Înţelegeri. In asemenea împrejurare, ar fi în adevăr extraordinar, ca noi, susţinând Austria şi ea fiind învinsă, să fim totuş recompensaţi că am luptat contra învingătorilor.

Ne surprinde în argumentarea celor terorizaţi de Panslavism, cum domniile lor nu văd că temerea justificată de ar fi şi încă putinţa noastră de rezistenţă va fi mai reală, dacă în loc de *7 milioane* trei sute de mii, vom fi *12 milioane*. Creşterea României şi a românismului nu se poate face pentru moment decât pe seama şi în dauna Austro-Ungariei.

La urma urmei, o ţară se poate acomodă şi cu ideea unei provincii pierdute. Aşă, Austriacii au uitat provinciile anexate de Germania. Dar renunţarea a fost uşurată de naţionalitatea poporului învingător. Dela Austria, o câtime de limbă comună a trecut la Germania, Stat de aceeaş rasă ca şi Austria.

Dar în Transilvania, Românii sunt cuceriţi violent, dela raţiunile mari până la actele mărunte de toate zilele elementul românesc e brutalizat politiceşte, cultural, religios şi fiziceşte de agenţii oligarhiei maghiare. Nu se vorbeşte de

politica noastră tradiţională anti-rusească. Întreb dacă în obştia neamului românesc dela descălecare până azi, nu e în tradiţia noastră a tuturor dorul dârj şi neînfrânat al mântuirei noastre de ameninţarea maghiară ?

Că Românii din Basarabia au scăzut, e adevărat. Dar aceasta se datoreşte în parte unei comunităţi sufleteşti dintre Moldoveni şi Ruşi, unei religii comune şi unei putinţe de convieţuire. De altfel, în Basarabia, ca şi în Transilvania, străinii au cucerit mai ales boerimea. De vre-o câtiva ani însă, asalturile de desnaţionalizare ale Maghiarilor au fost atât de violente, încât cu mare greutate fruntaşii români se luptau împotriva curentului de exasperare a poporului din Transilvania. Elementul român dă îndărăt în Criş, în Maramureş şi în Timişoara. Că azi se fac declaraţii de solidaritate cu maghiarismul, aceasta nu intră în discuţie. Până eri, toţi fruntaşii români erau suspecţi. Azi, Ungurii învită pe Ardeleni să cânte «Deşteaptă-te Române» şi să poarte cocarde tricolore. Eri, pentru aceleaşi fapte, Ardelenii ar fi fost acuzaţi de înaltă trădare şi osândiţi pentru crima de agitaţie contra ideei de Stat maghiar.

Nu ne mişcă înfrăţirea sub arme a Maghiarilor cu Românii.

Nu cred iarăşi ca Românii de peste graniţe să poată rezistă încă multă vreme presiunei maghiare care va deveni cu atât mai asupritoare cu cât, ştiind ce o ameninţă, Austria va căta să

maghiarizeze totul înainte de catastrofă. Aceasta dacă Germania şi Austria vor fi victorioase.

In rezumat: actualul războiu privit numai din punctul de vedere al relaţiilor României cu cei doi mari vecini ai săi nu-i prezintă nici un avantaj în caz când merge cu Austria şi ar fi învingătoare. In schimb însă, România şi-ar periclită existenţa dacă ar merge contra Rusiei şi ar fi învinsă.

Despre celelalte ipoteze ne referim la argumentele de mai sus.

Dar în un războiu european e oare cu putinţă să ne gândim strict la relaţiile posibile numai cu vecinii de peste Prut şi de peste Carpaţi?

Să discutăm relaţiile de forţe între statele beligerante şi urmările posibile.

* * *

Chiar în cazul unei neutralităţi definitive, primenirea hărţii Europei şi stabilirea de noui relaţii internaţionale vor aveà asupra Regatului român o înrîurire covârşitoare. Victoria definitivă a Germaniei va costà milioane de vieţi omeneşti, miliarde de franci, ruina tuturor, inclusiv a Germaniei şi poate ani îndelungaţi.

In adevăr, Francia, chiar comprimată de forţele germane, poate aşteptà efectul blocusului englez, al mersului milioanelor de Ruşi şi al unor intervenţiuni neaşteptate dar posibile din cauza

unei preparări diplomatice deplorabile a războiului din partea Germaniei. Neutrii cu încetul vor fi foarte jenați de continuarea unui războiu provocat de Austria și hotărît dela Berlin. O prelungire a conflictului poate stânjeni Statele-Unite. În fine, se pot produce eventualități displăcute. Căci, lucru demn de subliniat, grupul german are împotriva lui toată opinia publică europeană.

Germania, ruinată prin sforțările militare, va aveà de suferit și efectul flotei engleze. N'ar fi de mirat ca în caz de foamete să se producă o mișcare populară.

Nu pot dovedì acestea mai bine decât reproducând acì interviewul, în care e și convorbirea ce am avut la Paris cu d-l G. Clemenceau, fost Președinte al consiliului de miniștri [1]).

— Am convingerea că până la urmă din acest cumplit războiu învingătoare va fi Tripla Înțelegere. Credința mea nu e înrâurită de simpatii personale sau de rațiuni de idealism democratic nici chiar de apriga dorință de a vedeà înfăptuită România mare. Evidența forțelor în sine constante, în afară de succesele momentelor trecătoare, mă îndrituesc să cred greșită socoteala Germaniei și a Austro-Ungariei.

În primul rând, m'a impresionat chipul detestabil în care acest războiu a fost pregătit diplomaticește de către Germania, care și-a înstrăi-

1) «Facla» din 19 August 1914.

nat simpatiile opiniei publice, și a făcut din Belgia un dușman și din Italia care *făcea parte din Tripla Alianță* o țară neutră.

Nu mai vorbesc de greșelile celor dela Viena și dela Buda-Pesta, cari cu o nedibăcie greoaie au pierdut terenul în România.

Bruscarea popoarelor, granițelor și a împrejurărilor pare a fi fost singura preocupare a Germanilor. In asemenea condiții evident că neprevederile pot ocupă un loc mare.

La Berlin s'a crezut că problema irlandeză va împiedică Anglia dela acțiune, după cum în fond nici nu s'a crezut că Anglia ar intră hotărîtă în războiu. S'a escontat revoluția socială în Petersburg și războiul a fost declarat în toiul unei greve rusești formidabile. Greva a încetat. De asemenea, în afară de credința că Francia erà cu totul nepregătită, deci ușor de surprins, dar Germanii au nădăjduit un războiu civil provocat prin declarația mobilizărei și apoi prin asasinarea lui Jaurès. Francia își mărise trupele de acoperire din cauza ciudatelor manevre germane, iar poporul în întregul lui preferă să fie orice, decât supus caporalismului prusac. Am trăit clipe de neînchipuită îngrijorare până la înmormântarea marelui Jean Jaurès. In adevăr, în orele de durere și de zăpăcire s'a șoptit răzbunarea morței vestitului tribun. Dar imediat muncitorimea a înțeles gravitatea situației. La Cameră, după celebrul discurs al d-lui Viviani, Dreapta a strigat «Vive la République!», apoi uriașa mulțime sgnduită a văzut pe d-na Jaurès dând bra-

ţul Preşedintelui Consiliului, care păşeà în urma carului funebru, înconjurat de tot ce Francia aveà mai de seamă, fără osebire de culoare politică. O crimă şi o invazie — altă crimă — au închegat în o clipă toată suflarea franceză. Tot astfel, statul major german anunţase o trecere prin Belgia şi apoi spărtura Franciei peste opt zile. Belgia e încă cimitirul armatelor beligerante iar poporul belgian şi regele lui s'au arătat lumei ca demni de respectul tuturor, prin vitejia lor cetăţenească.

Cu rizicul să fie striviţi, ei luptă pentru Onoare. Nu ştiu, dacă sunt înţeles de toţi.

Aşà dar nici una din acele prevederi pedante ale Statului major german «bune pentru Orient» nu s'au adeverit până azi.

— Dar ofensiva franceză a fost zădărnicită?

— Foarte adevărat. Dar care erà rostul ei? Să ţie trupele germane cât mai departe de graniţele franceze şi să moaie ofensiva unui duşman încrezător în sine, cum şi probabil ca să câştige timp în vederea debarcărei trupelor engleze şi în aşteptarea ofensivei ruseşti. S'ar părea că trupele engleze au debarcat cu întârziere. Dar fapt e că în prezent Germanii n'au forţe mari pe teritoriul republicei pe când armate puternice ruseşti au năvălit în imperiul german, grăbindu-se să deà lupte pe Vistula şi pe Oder, ca apoi să alerge spre Berlin.

— Dar dacă până atunci Germanii ar fi aproape de Paris?

— Nu cred. Dar admiţând această ipoteză, îţi

voiu reproduce convorbirea avută cu d-l Clemenceau, fost Președinte al consiliului de miniștri.

In rezumat, ilustrul bărbat politic francez mi-a afirmat următoarele:

— «Că vom aveà înfrângeri, e probabil. Suntem unul contra doi. Prin presă poporul francez e prevenit că va aveà de răbdat ciocniri îngrozitoare.

El e pregătit și pentru restriște. Dar îți pot afirmà un lucru. Până la urmă, auzi bine, până la urmă, chiar dacă Germanii ar fi stăpânii Parisului, Francia nu va fi, nici învinsă, nici sdrobită.

Am luat toate măsurile ca în caz de înfrângere a armatelor noastre, ele să găsească în cutare sau cutare provincii totul preparat: rezerve de oameni, muniținni, echipament, material de războiu, ca lupta să înceapă din nou, și iar din nou, până ce toată Europa se va desmeticî și mai ales până ce armatele rusești vor fi la Berlin.

Ele vor intrà în Berlin și calculul statului major prusian ca, după ce ne vor bate, să se întoarcă împotriva Rușilor, sunt închipuiri».

Vorbele d-lui Clemenceau au fost urmate de acte. Presa franceză a pregătit în adevăr opinia publică și monarhiști, republicani, sindicaliști, socialiști, anarhiști, ori jemenfoutiști, toți, absolut toți, sunt hotărîți să lupte pentru civilizația țării lor, fără descurajare și fără aiurări. O dovadă. Ultima formă a ministerului: d-nii Ribot, Delcassé, Briand și Millerand reprezintă și

dreapta și moderații. Dela Viviani la Sembat, și mai ales la amicul meu Jules Guesde, ai toată scara radical-socialistă. Nu va fi războiu civil în Francia, chiar dacă Germanii vor intră în Paris.

Și fără revoluție, Francia poate aștepta cu încredere debarcarea trupelor coloniale anglo-franceze, cum și acțiunea de decongestionare a armatelor rusești.

— Totuși, Francia poate fi bătută.

— Se poate, dar pricepe-mă d-le, că nu aceasta are însemnătate politicește, ci rostul din urmă al acțiunei războinice a Triplei Înțelegeri. Dacă Francia va fi bătută și dacă Anglia și Rusia sunt învingătoare, Germania nu e bătută, e învinsă. Războiul nu se dă între Francia și Germania, ci între două grupări politice, Tripla Înțelegere și Dubla Înțelegere, deoarece nu mai poate fi vorba de Tripla Alianță.

Pentru motivele de mai sus, cred că isbânda finală va fi a Triplei Înțelegeri.

Cât despre puterea fie și de rezistență a Franciei, socot că ea nu are nevoe de demonstrații».

Totuș, să presupunem că Berlinul va dictă în Europa. Despre vre-un echilibru nici nu mai poate fi vorba. Statele mari, și mai ales cele mici, inclusiv România, mărită chiar prin Basarabia, vor fi supuse grupului germano-maghiar. Aceasta nu poate fi nici de departe idealul nostru național. In caz de victorie a Triplei Înțelegeri, admițând chiar primejdia Panslavistă, va există un echilibru, cu atât mai activ,

cu cât numărul Statelor cari îl compun fiind mai mare, interesele lor pot fi mai contrarii şi mai puţin permanente.

Mi se va obiectă: odată Rusia învingătoare, nu va fi Putere în lume care să-i stăvilească poftele de cucerire. Nu cred ca Rusia *de azi* să aibă aceeaş mentalitate ca cea de sub Ţarul Alexandru I. Să nu ni se aducă declaraţiile cutăror personagii, nici articole. Curentul Panslavist există şi are înrâurire. Dar e înfrânat de mulţi bărbaţi politici ca d. Sassonov. Dar, în fine, să admitem marea lui putere. Rusia nu e invulnerabilă pentru raţiunea că puterea ei e mai ales potenţială. Forma capitalistă a Statului nu e de sine stătătoare. Dacă Rusia ar aveà *după răsboiul actual* o atitudine duşmănoasă faţă de aliatele sale, cu toate uriaşele sale rezerve omeneşti, ea va fi neputincioasă. Forţa armatelor ruseşti stă în lada de fier a finanţei franceze, după cum acolo e motorul său industrial, după cum în fine exportul şi importul imperiului sunt la discreţia amiralităţei engleze. Dar, oricum, pentru oricare Stat, vieaţa va fi mai uşoară între Anglia, Francia, Rusia şi poate Italia, decât între Germania şi Ungaria.

Noi ne-am păstrat existenţa, din cauza rivalităţilor puterilor europene, a căror rezultantă erà un echilibru. Ca şi Anglia, noi trebue să provocăm unul şi egemonia germană e negaţiunea echilibrului ocrotitor al Statelor de mâna a doua. Aşà dar, ca putere europeană, nu putem dorì

victoria germano-maghiară. Atunci care ar fi atitudinea noastră în acest conflict?

* * *

De dorit ar fi fost să nu se stârnească asemenea discuţie. Dar nu putem tăceà, lăsând publicul sub impresia articolelor, foarte interesante, de altfel, ale d-lui C. Stere, publicate în marele ziar al opiniei noastre publice «Universul».

Dacă Austria ar fi sigură că noi nu putem merge decât cu dânsa, orice tratative ale guvernului român ar fi zădărnicite prin însăşi această siguranţă.

Dacă, din contra, Rusia ar aveà convingerea că vrând nevrând vom luptà alături de ea, evident iarăşi că eventualele sforţări pentru retrocedarea Basarabiei n'ar fi luate în consideraţie de către guvernul rus.

Astfel dar, pentru moment, o expectativă armată ni se pare indispensabilă.

Nu ne-am puteà schimbà atitudinea decât în anumite condiţiuni exprimate acì ca simple păreri personale de un simplu cetăţean român, deci fără altă valoare decât sinceritatea lor.

Ca să mergem alături de Ruşi s'ar cădeà:

1) Ca Rusia să repare de bună voe greşala dela 1878. Acest gest ar fi cel mai sdrobitor argument împotriva celor cari o acuză că voeşte

să calce peste noi, spre a ajunge la Constantinopole [1]).

2) Italia, în condițiuni cari nu ne privesc, să se declare de partea Triplei Înțelegeri.

(Despre o atitudine dușmănoasă a Bulgariei nu vom vorbi, căci în atare împrejurare Bulgaria ar aveà destul de pierdut și nimic de câștigat).

In caz când aceste două eventualități s'ar realizà și totuși pentru considerațiuni inexplicabile am rămâne neutri, ca mulți neutri, vom scăpà cea mai bună ocazie de întregire etnică și teritorială.

Rămâne de văzut însă dacă opinia publică română va îngăduì neutralitatea în împrejurările mai sus arătate.

Altfel, putem stà neutri, deși mecaniceşte a se abține e încă un chip de a ajutà pe cel mai tare. Neutrii nu vor scăpà de efectele politice și economice ale conflictului, ci numai de cele militare.

Dacă se poate concepe ca un guvern autocratic să poată sfidà sentimentul opiniei publice, în o țară de democrație ca România, și când mai eri erà să dăm țărănimei certificatul de maturitate politică și națională — dreptul de vot —

---

1) *Părerea noastră e că Turcii fac tot ce e posibil ca să fie definitiv isgoniți din Europa. Credem că Anglia va face din capitala Turciei un port liber cu administrație internațională sau engleză.*

nu e cu putință ca un guvern liberal să meargă împotriva opiniei noastre publice.

Alături de Unguri e o imposibilitate națională.

* * *

Înainte de sfârșit, vom răspunde celor cari ne vorbesc de reacționarismul rusesc.

El există. Dar oare ca înrâurire asupra sufletului european, militarismul german nu e un reacționarism și mai primejdios ?

Și apoi nu e ciudat ca noi, în materie de liberalism, să ne arătăm mai susceptibili și mai liberali decât Francezii și Englezii ?

* * *

În afară de ce datorim Franciei, ca națiune și cultură, nu putem uită că în această luptă *de rasă* suntem latini și că învingerea Franciei e înfrângerea pe veci a lumei latine.

Știm că sunt oameni tari, cari cred că sentimentul trebue exclus din politică. Totuș, factorul moral e o forță. A ascultă de cei cari sfătuesc să ne aruncăm asupra celui învins, oricare ar fi el, creiază în această țară norme de morală internațională, cari cu drept cuvânt se vor plăti nespus de scump.

Că odată mai mult, interesele noastre coincid cu ale Franciei, e adevărat. După ce am expus modul nostru de a vedeà, nu putem să nu dorim isbânda țărei care a înfăptuit Drepturile Omului și ale Naționalităților.

17.598.—Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu, Cămpineanu. 9.